

آیا ما نیازی به باغ کتاب داشتیم یا نه؟

پس از ۱۰ سال

ماجرا چیست؟

عکس: خبرگزاری مهر/محمد اوسینا

فاطمه صفری | ۱۰ ساله است که از باغ کتاب سخن گفته می‌شد و همه منتظر افتتاح آن بودند تا بدانند که با چه پدیده‌ای روبه‌رو هستند؛ باغی به وسعت ۱۲ هزار مترمربع. هفته گذشته بود که خبر افتتاح این پروژه ۱۰ ساله در رسانه منتشر شد.

دایمی مورد استفاده قرار گیرد، اما اکنون از هدف اولیه خود دور شده و تغییراتی در آن هدف به وجود آمده است. اکنون ما به جای یک نمایشگاه دایمی کتاب با یک مرکز علمی-فرهنگی روبه‌رو هستیم. اگرچه در این مجموعه به اهالی هنر توجه ویژه‌ای نشده تا جایی که سالن‌های تئاتر و سینما در این مجموعه بنا شده و تنها بخشی

در ابتدا قرار بود به‌عنوان نمایشگاه

برخوردار است. شاید برای همین است که چندی پیش معاون امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران بیان کرد: «با توجه به امکانات علمی موجود در باغ کتاب، دوره‌های آموزشی تأثیرگذاری می‌توان برگزار کرد، زیرا مجموعه باغ کتاب با طراحی زیبا، مدرن و تجهیزات کامل ساخته شده است. این مکان با ویژگی‌های خوبی که دارد اثرات مطلوبی بر یادگیری کودکان و نوجوانان می‌گذارد. همچنین تمام اعضای خانواده می‌توانند اوقات خوبی را در باغ کتاب بگذرانند، این مجموعه به‌طور قطع سرانه مطالعه کتاب را افزایش می‌دهد و در آموزش علوم به بچه‌ها موثر خواهد بود.»

اما اکنون سؤالی که ذهن را درگیر خود می‌کند آن است که ناشران و نویسندگان چه سهمی در باغ کتاب دارند؟ آیا باغ کتاب می‌تواند پاسخگوی مخاطبان خود باشد؟ آیا باغ کتاب به‌تنبه‌ای می‌تواند نیاز خوانندگان، ناشران و مترجمان را برآورده کند یا آن که با وجود شرایط باغ کتاب مخاطبان آن با کم‌کاستی‌هایی روبه‌رو می‌شوند؟ یا آن که به چنین مجموعه‌ای نیاز می‌شود؟ اما این پایان ماجرا نیست. چرایی تأسیس این مجموعه سوال بسیاری از اهالی فرهنگ و هنر است که موجب شده انتقادات بسیاری به این موضوع وارد شود؛ چراکه جایی است که دیگر نه هویت ابتدایی خود را دارد و نه امکانات لازم برای حضور مخاطبان خود را فراهم کرده است. اگرچه قالبیاب در روز افتتاح باغ کتاب گفت: «خوشحالم به وعده‌ای که داده‌ام عمل کرده‌ام» اما آیا وجود چنین مجموعه‌ای احساس می‌شود؟ مجموعه‌ای نیمه‌کاره که ترافیک بزرگراه حقانی را بیش از پیش کرده؟ آیا مکان مورد نظر به‌درستی انتخاب شده؟ چندسال دیگر می‌توان به‌درستی از باغ کتاب بهره‌برداری کرد؟ یا همچون تجربه شکست‌خورده شهر آفتاب می‌شود؟ حال برای ملموس‌تر شدن موضوع به گفت‌وگو با کارشناس مربوطه نستیم.

نگاه مخالف

تعمیم باغ کتاب به کل جامعه امری بدیهی است

در این خصوص توضیح داد: «ناشران از لحاظ تعداد، چند برابر کتابفروشی‌ها هستند، ولی کتابفروشان مشکلاتی دارند که در این دوره تدابیری برای آن در نظر گرفته شده است تا بتوانند به تقویت کتابفروشی‌ها بپردازند و رویه‌هایی چون معافیت مالی و مطالبه حق بیمه کتابفروشان از پرداخت تجهیزات برای احداث کتابفروشی در سایر مناطق کشور و... را برای آنها در نظر گرفته‌اند. این امر نشان‌دهنده آن است که سیاست‌های دولت حمایت از کتابخوانی و کتابفروشی هستند. بنابراین اگر در پایتخت چنین فضایی ایجاد شود، بدون ملاحظه و در نظر گرفتن منافع کتابفروشان مستقل چنین سیاستی مطابق با سیاست‌های دولت نیست.»

آموزگار با یادآوری این که حراج کردن برخی از کتاب‌ها در ایستگاه‌های متروی که نزدیکی کتابفروشی دیگری هستند باعث کسادشدن کار آنها می‌شود، گفت: «ما شاهدیم زمانی که شهرداری در متروی نزدیک یک کتابفروشی، کتاب‌هایش را به حراج می‌گذارد، اگر فروش کتابفروشی‌های آن حوالی تأثیر می‌گذارد. به همین جهت می‌توان گفت هنگام احداث این مجموعه ملاحظه و تدابیری در رابطه با این مسئله در نظر گرفته نشده است. چنین فضایی می‌تواند است آسیمی به‌ترین موجود برساند، بنابراین نتیجه مطلوبی در پی ندارد.»

رئیس اتحادیه ناشران و کتابفروشان تهران نظری متفاوت دارد و می‌گوید: «اگر بخواهیم در مورد برطرف کردن نیاز مخاطبان باغ کتاب سخن بگوییم، پاسخ به این سوال نباید به صورت انحصاری باشد، زیرا طبیعی است، چراکه در وهله نخست به‌نظر می‌رسد هر امکانی بر مجموعه داشته‌های فرهنگی شهری افزوده شود، به همین جهت نمی‌توان تأثیر آن را انکار کرد. اما ابتدا باید در نظر داشت چنین مجموعه‌ای چه وضعیتی را ایجاد می‌کند و چه کسانی ذینفعان این ماجرا هستند. برای مثال طبیعتاً ایجاد یک فضای جذاب به مساحت ۱۶-۱۵ هزار مترمربع با امکانات سینما، تئاتر، کافی‌شاپ و... مسلمان بخشی از کتابخوان‌ها را به خود جذب می‌کند. اما دلیلی که برای راهاندازی این مجموعه بیان می‌شود، کمبود ویرین معرفی شده است و ویرین به اندازه کافی وجود ندارد.»

محمود آموزگار - رئیس اتحادیه ناشران و کتابفروشان تهران | اگرچه ایجاد باغ کتاب با دو طیف مخالف و موافق روبه‌رو شده است، اما محمود آموزگار، رئیس اتحادیه ناشران و کتابفروشان تهران نظری متفاوت دارد و می‌گوید: «اگر بخواهیم در مورد برطرف کردن نیاز مخاطبان باغ کتاب سخن بگوییم، پاسخ به این سوال نباید به صورت انحصاری باشد، زیرا طبیعی است، چراکه در وهله نخست به‌نظر می‌رسد هر امکانی بر مجموعه داشته‌های فرهنگی شهری افزوده شود، به همین جهت نمی‌توان تأثیر آن را انکار کرد. اما ابتدا باید در نظر داشت چنین مجموعه‌ای چه وضعیتی را ایجاد می‌کند و چه کسانی ذینفعان این ماجرا هستند. برای مثال طبیعتاً ایجاد یک فضای جذاب به مساحت ۱۶-۱۵ هزار مترمربع با امکانات سینما، تئاتر، کافی‌شاپ و... مسلمان بخشی از کتابخوان‌ها را به خود جذب می‌کند. اما دلیلی که برای راهاندازی این مجموعه بیان می‌شود، کمبود ویرین معرفی شده است و ویرین به اندازه کافی وجود ندارد.»

اقداماتی موجب زیادشدن این فاصله می‌شود، بنابراین باید منافع بلندمدت و هدف نهایی را مورد توجه قرار داد. به‌طور کلی ایجاد چنین مجموعه‌ای در سطح کشوری بیش از آن که مفید باشد، باعث ضرر می‌شود، چراکه با حجم انبوه کتاب‌ها در مجموعه‌ای مواجه می‌شویم که در دیگر کشورها از پرداخت تجهیزات برای احداث کتابفروشی در سایر مناطق کشور و... را برای آنها در نظر گرفته‌اند. این امر نشان‌دهنده آن است که سیاست‌های دولت حمایت از کتابخوانی و کتابفروشی هستند. بنابراین اگر در پایتخت چنین فضایی ایجاد شود، بدون ملاحظه و در نظر گرفتن منافع کتابفروشان مستقل چنین سیاستی مطابق با سیاست‌های دولت نیست.»

نگاه موافق

کمبود فضای فرهنگی احساس می‌شد

علی جعفری - مدیر نشر ثالث | علی جعفری، مدیر نشر ثالث در این زمینه توضیح داد: «تکنیکی که در این زمینه حائز اهمیت است، بهره‌برداری صحیح از این مجموعه و امکانات مالیت، از جمله در اختیار قرار دادن امکانات صحیح و مورد استفاده و به‌روز نگاه‌داشتن این مجموعه و همچنین وسعتی و مدیریت صحیح آن است.»

مدیر نشر ثالث با اشاره به این که باغ کتاب می‌تواند به‌طور کلی می‌تواند گفت چنین مجموعه فرهنگی می‌تواند امکانات بالقوه را به این مجموعه توضیح داد: «به‌طور کلی می‌توان گفت چنین مجموعه فرهنگی می‌تواند امکانات بالقوه‌ای از خود به نمایش بگذارد و تمامی سنین را با علوم جدید دنیا آشنا کند، اما این امر زمانی محقق می‌شود که مورد حمایت قرار گیرد. همچنین باید دانست ما تاکنون فضایی را نداشته‌ایم که کودکانمان با کتاب‌ها و علوم مدرن آشنا کنیم، همچنین باید دانست که وجود یک کتابفروشی کسودمان نیاز داشتیم، به این سمت سوق پیدا کنیم، همچنین باید دانست که وجود یک کتابفروشی موجب بین‌رفتن کتابفروشی‌های دیگر نمی‌شود، البته لازم به ذکر است که کتابفروشی‌های کوچک نیاز به حمایت دولت نیز دارند.»

مشمر ثمر باشد، در این زمینه توضیح داد: «این مجموعه می‌تواند به‌عنوان یک ویرین بزرگ مورد استفاده قرار بگیرد و این که هم امکان نمایش کتاب و تازه‌های کتاب و هم فروش کتاب را داشته باشد می‌توان آن را به‌عنوان یک ظرفیت خوب و موثر در حوزه کتاب و کتابخوانی دانست. اما به‌عنوان ظرفیت خوب و قابل‌استناد می‌تواند در جهت حرکت کند که بخش ویرین کتاب را به میزان قابل ملاحظه‌ای حداقل در شهر تهران به خود اختصاص دهد.»

مهیار امیرزاده مشاور اجرایی معاونت فرهنگی وزارت ارشاد | اگرچه ایجاد مجموعه‌ای نظیر باغ کتاب موافقان و مخالفان خود را دارد، اما همایون امیرزاده، مشاور اجرایی معاونت فرهنگی وزارت ارشاد نظری بینابین دارد و معتقد است: «ایجاد چنین مجموعه‌ای اگر موجب توسعه کتاب و کتابخوانی شود، امری مفید و موثر خواهد بود، به همین جهت می‌توان این موضوع را قدمی مثبت در عرصه هنر تلقی کرد.»

مدیر نشر ثالث با اشاره به این که باغ کتاب می‌تواند به‌طور کلی می‌تواند گفت چنین مجموعه فرهنگی می‌تواند امکانات بالقوه را به این مجموعه توضیح داد: «به‌طور کلی می‌توان گفت چنین مجموعه فرهنگی می‌تواند امکانات بالقوه‌ای از خود به نمایش بگذارد و تمامی سنین را با علوم جدید دنیا آشنا کند، اما این امر زمانی محقق می‌شود که مورد حمایت قرار گیرد. همچنین باید دانست ما تاکنون فضایی را نداشته‌ایم که کودکانمان با کتاب‌ها و علوم مدرن آشنا کنیم، همچنین باید دانست که وجود یک کتابفروشی کسودمان نیاز داشتیم، به این سمت سوق پیدا کنیم، همچنین باید دانست که وجود یک کتابفروشی موجب بین‌رفتن کتابفروشی‌های دیگر نمی‌شود، البته لازم به ذکر است که کتابفروشی‌های کوچک نیاز به حمایت دولت نیز دارند.»

نگاه بی طرف

اقتصاد خردنشر را از یاد نبریم

مشاور اجرایی معاونت فرهنگی وزارت ارشاد در پاسخ به این سوال که آیا این مجموعه به‌عنوان نمایشگاه دایمی مورد استفاده قرار می‌گیرد یا خیر؟ بیان کرد: «نمی‌توان این مجموعه باغ کتاب را به‌عنوان نمایشگاه دایمی تلقی کرد، چراکه هر کدام از این مجموعه‌ها کارکردهای خاصی خود را دارند.»

امیرزاده در ادامه با بیان این که استفاده از این مجموعه می‌تواند به‌عنوان ویرین بزرگ

پیشینه

نگاهی به نمایشگاه کتاب از ابتدا تا کنون

نخستین دوره نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران در جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۶۶ در محل نمایشگاه بین‌المللی تهران برگزار شد و مکان رقم زد.

در سال ۱۳۸۶ نمایشگاه کتاب به مصلی تهران نقل مکان کرد و تا سال ۱۳۹۴ در آن جا بود. برخی از مسئولان به فکر مکانی جدید برای نمایشگاه کتاب افتادند تا تنها کسانی که به کتاب نیازمند هستند، در

شهر کتاب حضور پیدا کنند، به همین جهت اقدام به ساخت‌وساز شهر آفتاب کردند و در سال ۱۳۹۵ به بهره‌برداری رسید و نمایشگاه کتاب از مصلی تهران به شهر آفتاب منتقل پیدا کرد.

تجربه دیگران

بزرگ‌ترین کتابفروشی‌های جهان

در حال حاضر بزرگ‌ترین کتابفروشی جهان شعبه اصلی فروشگاه‌های زنجیره‌ای بارنز اند نوبل Barnes and Noble Booksellers در نیویورک است که ۱۴ هزار و ۳۲۰ مترمربع مساحت دارد، شرکت بارنزاند نوبل بزرگ‌ترین خرده‌فروشی کتاب در ایالات متحده آمریکا است. شعبه اصلی این کتابفروشی واقع در شماره ۱۲۲ خیابان پنجم در ناحیه فلت آیرن منهتن نیویورک است، همچنین در گذشته بارنزاند نوبل کتابفروشی زنجیره‌ای کوچکی را هم اداره می‌کرد که عمدتاً در مراکز خرید قرار داشت و پس از مدتی منحل شد. این شرکت به واسطه مغازه‌های بزرگ خود که اکثر آنها دارای کافی‌شاپ‌های استرایپاکس هستند و به دلیل تخفیف‌های قابل توجه کتاب‌های پر فروش معروف است. بیشتر این فروشگاه‌ها مجله، دی‌وی‌دی، روزنامه، داستان‌های تصویری، هدایا، بازی‌ها و موسیقی می‌فروشند. بازی‌های ویدیویی و وسایل وابسته قبلاً در گیم‌استاپ به فروش می‌رسید تا اکتبر ۲۰۰۴ زمانی که از یکدیگر جدا شدند و به‌صورت شرکت مستقل عمل می‌کنند. همچنین بارنزاند نوبل با فروش کتاب‌های الکترونیکی و نوک و همین‌طور نشان خود که یک خرس عروسکی به نام

منابع دیگر

- روزنامه شهروند برای دستیابی راحت‌تر و سریع‌تر مخاطبان و علاقه‌مندان به مطالعه در رابطه با این که آیا باغ کتاب بر طرف‌کننده نیازهای خوانندگان و ناشران است؟ اقدام به تهیه منابع دیگر در رابطه با این موضوع کرده است. به همین جهت اگر به این موضوع علاقه‌مند و مایل هستید مطالب بیشتری در این زمینه بخوانید می‌توانید به آدرس‌هایی که در زیر آمده است، مراجعه کنید.
- پایگاه اطلاع‌رسانی باغ کتاب تهران
<http://bg.tehran.ir/%D9%85%D8%B4%D8%A7%D9%87%D8%AF%D9%87-%D8%AE%D8%A8%D8%B1/ArticleId/202/-1-2-1-2>
- سایت شبکه‌خبر
<https://www.irinn.ir/fa/news/507746>
- وب‌گردی
<http://webgardi.yjc.ir/fa/news/10847>
- همشهری آنلاین
<http://hamshahronline.ir/details/375048/City/city-affairs>